

LATVIJAS AUTISMA APVIENĪBA

Problēmizraisoša uzvedība. Cēloņsakarību meklējumos

Līga Bērziņa
Latvijas Autisma apvienība

2018.gada 13.novembrī

Stāsts nr 1

Ir bērni, kuri nonāk izglītības iestādēs,
nezinot:

- kas ir **droša distance**, kas ir piemērota distance;
- Kas ir **piemēroti** un kas – **nepiemēroti** **pieskārieni**;
- Kas ir **publiskas darbības** un kas – **privātas**;
- Kas ir **ķermeņa higiēna** utt.

Daudzas autisma gadījumā tipiskas uzvedības problēmas, piemēram, sensoro stimulu meklēšanas uzvedība (citu aptaustīšana vai apostīšana) vai grūtības ievērot piemērotu distanci saskarsmē var novest bērnu bīstamās situācijās un palielina risku ciest no seksuālas vardarbības.

Augot lielākiem

- Bērni aizvien vairāk paliek vieni paši bez pieaugušo uzraudzības;
- Un ir bērni, kuriem pieaugot būs grūtības tikt galā ar sociālajām situācijām;
- Uzvedība, kas agrā bērnībā likās aizkustinoša (piemēram, svešu cilvēku apskaušana) vai vismaz nevainīga (piemēram, staigāšana kailam pa māju) pusaudža vecumā var radīt nepatīkamus incidentus.

Arī paša pusaudža uzvedība var tikt uztverta kā seksuāli uzbāzīga (piemēram, zēns nāk tuvu klāt sievietēm un aptausta viņu džemperus, matus, pieskaras konkrētām ķermeņa vietām).

Ir bērni (un arī pieaugušie), kuriem ir
algoritmiski jā māca tas, ko mēs
iemācamies intuitīvi

Daudzas no šīm grūtībām ir saistītas ar konkrētu
prasmju trūkumu, un ir risināmas, mācot bērnam
piemērotu uzvedību.

Jo smagāka ir diagnoze, jo grūtāk
bērniem ir ģeneralizēt –
uzvedību, kuru bērns iemācās ar
vecākiem, viņš var neattiecināt uz
citām vidēm

Māciet!

Pašaprūpes prasmju apgūšana
ir daudz svarīgāka nekā
mācību vielas apguve

Māciet draudzēties!

- Tas ir mīts, ka personas ar uzvedības un komunikācijas izaicinājumiem ir aseksuālas un nevēlas draugus.
- Māciet, kas ir laba draudzība, kas nav laba draudzība.

Māciet

- Lietot patstāvīgi dušu un tualeti, kā arī aiztaisīt sevis durvis;
- Privātumu un to, kas drīkst un kas nedrīkst palīdzēt pašaprūpē;
- Ķermeņa daļu nosaukumus (pieaugušo terminoloģija);
- Nestaigāt apkārt kailiem;
- Piemērotu distanci un pieskārienus;
- Kas ir labi noslēpumi un kas ir slikti noslēpumi.

Nekad nav par vēlu mācīt
pašaprūpes prasmes!

Spēja sevi aprūpēt ir svarīga

- Pusaudzis, kurš spēj pats apgērbties, izmantot tualeti un nomazgāties, ir pieradis, ka viņu **neviens cits nenovēro kailu, un neviens cits nepieskaras viņa privātajām ķermeņa daļām.**
- Šī ir svarīga pieredze, kura jauno cilvēku var pasargāt no iespējamās vardarbības.
- Tieši tāpat šī pieredze palīdz viņam saprast, ka **arī cita cilvēka privātajām ķermeņa daļām pieskarties nedrīkst.**

Pašaprūpes prasmes jaunu cilvēku
var padarīt neatkarīgu – vai arī
pilnībā atkarīgu no aprūpētājiem

Bērns, kurš pats iet uz tualeti, automātiski ir apguvis vairākas lietas:

- 1. Viņš zina, ka viņam ir privātas ķermeņa daļas, kuras parasti citiem nerāda;
- 2. Viņš katru dienu atkārto pieredzi, ka ir privātas vietas un privāta uzvedība, uz kuru citiem nav jāskatās;
- 3. Viņš ir pieradis, ka neviens viņu nenovēro pliku, un neviens cits nepieskaras viņa intīmajām ķermeņa zonām.

Ja pusaudzi tualetē kāds pavada, viņš katru reizi netieši saņem informāciju:

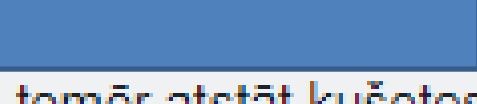
Privātuma nav. Uz manām intīmajām vietām citi drīkst skatīties un tām pieskarties (t.i., intīmo vietu nemaz nav), **manās intīmajās darbībās kāds vienmēr ir klāt** (t.i., intīmu darbību nav), **privātajā telpā kāds vienmēr ir klāt** (t.i., pēc būtības arī privātas telpas nav).

- Nekad nav par vēlu! Arī pusaudzi vai jaunieši var mēģināt atradināt no autiņbiksītēm. Dzīves kvalitāte šajā brīdī visiem (gan pašam jauniešim, gan viņa aprūpētājiem) uzlabojas tik būtiski, ka ir vērts mēģināt.

- Stāsts nr 2

Citāts no kādas aptaujas

 Ieteiktu kabinetā, kur ņem asins analīzes tomēr atstāt kušetes! Neviss tikai krēslu. Noturēt bērnu sen vairs nevaru. Guļos virsū meitai, ar rokām turu galvu, ar kājām iespiežu viņas kājas, ar ķermeni nospiežu viņu. Māsija arī ir tikai viena. Tad iet pa koridoriem meklēt, kas roku bērnam patur.

Patīk · Atbildēt · 3 n.

Profesionāļi netieši var atbalstīt
uzvedību,
kas bērnu var pakļaut seksuālās
vardarbības riskam,
gan atbalstot vecāku “iniciatīvas”,
gan paši rekomendējot pēc būtības
nepieļaujamu rīcību

Kā?

- Fiziski turot bērnu procedūru laikā vai lūdzot to darīt vecākiem. Speciālisti nedrīkst atbalstīt vai veicināt šāda veida saskarsmi.
- Nākotnes perspektīva - jāizvērtē, vai šādā veidā problēmu var atrisināt arī pēc 20 gadiem

Kā?

- Privātas darbības veicot publiski:
  - neievērojot skaidrus privātuma noteikumus bērnībā (t.i. – mazgāšanās, tualetes lietošana un autiņbiksīšu maiņa ir privātas darbības, kuras veic tikai tam domātajās telpās un nekad neveic, citiem redzot)

Kā?

- Pieļaujot situācijas, ka pieaugušais institūcijās paliek viens ilgu laiku ar bērniem:
  - Piemēram, viens pieaugušais uz visu internātu.
Pēc starptautiskās prakses TĀ NEDRĪKST BŪT!
  - Jo ir bērni, kuri nemāk pastāstīt, kas ar viņiem tiek darīts. Ir bērni, kuri nerunā
- Tā arī profesionālis spēs sevi aizsargāt!

Kā?

- Tieši un netieši atbalstot sociālo izolāciju:
  - Sakot, ka bērnudārzā un skolā būs grūti;
  - iesakot mājmācību;
  - iesakot saīsinātu mācību dienu;
  - iesakot vien dažas stundas nedēļā būt izglītības iestādē;
  - Piemērojot bērniem neatbilstošu mācību procesu utt.

Kā?

- Mācot, ka varmāka ir abstrakts svešinieks
  - Tie parasti ir cilvēki, kuri zina bērnu un kurus zina vai kuriem pat uzticas bērns.

Kā?

- Uzvedības problēmas, kas signalizē par seksuālu vardarbību, uztverot kā pārspīlētu interesi, agrīnu pubertitāti, kaprīzes, niķus, rakstura iezīmi utt.
  - uzvedības problēmas, kas rodas pēc vardarbības īstenošanas, var tikt uztvertas kā autisma iezīme.
  - Uzvedība vienmēr ir komunikācija! Mums ir jāmeklē uzvedības problēmu cēloņi un veidi, ka saprastu, kas notika! Tas, ka bērns nerunā, nenozīmē, ka viņam nav, ko teikt!

Tas, ka bērni nerunā, nenozīmē,
ka ar viņiem nevajag runāt

Paldies!

www.autisms.lv

info@autisms.lv